

De dreiging van het neoconservatisme

► *André Mommen*

Het is niet omdat Steve Stevaert al in de verre aanloop in verkiezingscampagne sprak over het gevaar van het neoconservatisme, dat Vlaanderen in rechtse handen is gevallen. Doch de kiesalliantie van CD&V en N-VA verwijst wél naar een conservatieve synthese. Zeker als het Vlaams Blok op termijn leegloopt of zich naar het model van de Italiaanse postfascisten hervormt, dan behoort een tweestromenland tot de mogelijkheden. Wilfried Martens wist het vorig jaar al: "In een echte volkspartij moet democratisch rechts – dat ten onrechte een negatieve bijmaak heeft – een profiel hebben."¹ Zal Yves Leterme het advies van zijn beroemde voorganger opvolgen en een grote conservatieve volkspartij formeren?

De analogie met de nieuwe aantrekkelijkheid van het CDA in Nederland is frappant. Ook daar is de klassieke christen-democratie na de implosie van de verzuiling vervangen door een conservatieve waarden- en normenpartij die neoliberale hervormingen combineert met fatsoensrakkerij. Zowel in Nederland als in Vlaanderen willen dezelfde conservatieve krachten de samenleving regenereren door aan de promiscuïteit en de normvervaging een halt toe te roepen. In CD&V gaat het daarom ineens over "respect" voor de traditionele hiërarchieën die als gevolg van de economische globalisering en de immigratiestromen aan betekenis hebben ingeboet. Het Paarse intermezzo en de Groene libertinage worden nu met de vinger nagewezen. Dat alles heeft brandstof verschaft aan een rechtse synthese.

Aan deze synthese werd allang in zowel de rechtervleugel van de oude CVP als in de N-VA gewerkt. Het enige probleem was het Vlaams Blok dat onder de katholieke lezers van de *Gazet van Antwerpen* wierf. Zaak was dus om alle rechtse krachten in Vlaanderen te organiseren zonder een nieuwe splinter op te richten. Dat was niet eenvoudig. De mislukking met het weekblad *Punt!* had immers aangegeven dat er weinig draagvlak bestond voor een conservatieve beweging buiten de oude partijpolitieke structuren om. De oplossing diende zich vanzelf aan nadat de oude Volksunie ten onder was gegaan en de N-VA in 2003 de kiesdrempel niet haalde. Er was eerst een mislukte paringsdans nodig om de N-VA in de armen van CD&V te drijven.

Vanuit CD&V en N-VA bestaan er nog wel loopbruggen naar het katholieke integrisme, maar mentaal is deze laatste stroming klinisch dood. Yves Leterme² houdt de kerkelijke hiërarchie of de uitspraken van de Paus tactisch op een verre afstand. Hij vertelt ook dat hij zijn kerkbezoek tot een redelijk minimum beperkt. Geert Bourgeois schokt niemand met een antiklerikale bekentenis. Voor deze neoconservatieven berusten hun attitudes op een innerlijke overtuiging, niet op kerkelijke gezagsargumenten. Hun flamingantisme is niet racistisch, maar vloeit voort uit de overtuiging dat het Vlaamse volk als gemeenschap van burgers een eenheid vormt. Deze gemeenschap beschikt daarom over een zeker absorptievermogen. Nieuwkomers zijn welkom, echter op voorwaarde dat ze zich bewust integreren en "respect" kunnen opbrengen voor het

milieu waarin ze terecht komen. Dit “voorwaardelijk staatsburgerschap” wordt niet automatisch toegekend: het moet eerst worden “verdiend”. Een moslim die Kerstmis en Pasen met gepaste vreugde mee beleeft, wordt niet uitgesloten. Kortom, “respect” is hier meer dan beleefdheid: de nieuwkomer moet ook zijn plaats in de samenleving kennen.

De *civil society* naar neoconservatieve snit zal de natuurlijke hiërarchie van waarden en normen herstellen, met als briljante uitkomst dat de mensen elkaar weer gaan respecteren en minder beroep hoeven te doen op de staat. De externe vijand van de neoconservatieven is de grote boze buitenwereld met zijn op geld en gemakkelijk gewin gebaseerde onpersoonlijke relaties. De neoconservatieven willen als het kan graag terug naar de sociale controle van de plaatselijke gemeenschappen, liefst “midden de mensen”. Als middenstanders leggen ze een rem op de alles bepalende marktwerking door op zondag de winkels te sluiten. Voorts moet Vlaanderen zich in hun ogen afkeren van het Voltairiaanse en socialistische Wallonië dat de Vlaamse volkskracht versmacht. Over het drama van de verfransing in Brussel taalt men niet meer. Men heeft immers al leren leven met de suprematie van het Engels in de Vlaamse tempel.

Toch blijven de Franstaligen nog altijd de gebeten hond. Gretig wordt in dit verband door *De Standaard* bijna dagelijks gewezen op het consumptiefederalisme en de oude wafelijzers waarvan vooral de Waalse PS profiteert om zijn cliëntelisme te financieren. Een verdere confederalisering van de Belgische staat moet daarom die malafide praktijken onmogelijk maken. Rond deze en andere punten³ mobiliseert zich een harde kern van opiniemakers. Nu Voeren is gepacificeerd na een invasie van Nederlandse villabewoners, vallen de regeringen echter niet meer over conflicten op de taalgrens.

Niet de Franstaligen, maar de economische en sociale veranderingen in Vlaanderen spelen de neoconservatieven parten. De grote steden met hun sociale en financiële problemen zijn aan de controle van CD&V ontsnapt. De neoconservatieve machtsbolwerken liggen op het platteland, nl. in de Kempen en in West-Vlaanderen. Daar valt nog wat te verkavelen. Katholieke burge-

meesters die een goed oog hebben voor de belangen van de middenstand, de grondspeculanten, de projectontwikkelaars, de aannemers en de agro-business, zwaaien hier al vele generaties lang de plak.

Niet voor niets zijn de West-Vlamingen Geert Bourgeois, Yves Leterme, Pieter De Crem en Hendrik Bogaert in deze neoconservatieve alliantie aan de macht. Hun project is om van Vlaanderen een soort Beieren aan de Noordzee te maken. Op voorwaarde echter dat de rest van Vlaanderen, vooral dan de steden, wordt heroverd. De Crem heeft daarover al luidop nagedacht: “CD&V doet het goed in de steden waar [het] sterke figuren heeft, zoals in Kortrijk, Brugge en Genk.”⁴ Maar hoe die sterke figuren daar vinden? Door populisme te vermengen met seks? In Mechelen-Antwerpen heeft men het al geprobeerd met Inge Vervotte, ooit de “jonge mooie stakingsleidster” bij Sabena.⁵ Deze witte merel is evenwel een zeldzaam specimen tussen al die grijze duiven gebleven.

Als vanouds leggen de *neocons* liever de nadruk op de kleine ondernemers en niet op stakingsleiders. Vlaanderen is immers een KMO-land. Hier is men gewend alles beter te doen dan in het rode Wallonië of in het perverse Brussel. Vlaanderen zou er dus baat bij hebben om alle financiële banden met Wallonië en Brussel door te knippen. De neoliberale werkgevers van het VEV willen al niets anders. Ze zijn overigens blij dat de verzuilde en neocorporatistische CVP ten grave is gedragen.

Het neoliberalisme wordt in neoconservatieve kringen echter getemperd door een portie “gezond”⁶ economisch interventionisme, zeker als dat nuttig is voor het kweken van Vlaamse *nichespelers* op de wereldmarkt.⁷ De managers van de agro-business en de tapijtindustrie weten dat zonder ooit van Hilaire Belloc⁸ te hebben gehoord. Want staatssteun én fraude vormen in Vlaanderen nog altijd een ideaal koppel. In West-Vlaanderen en Limburg weten ze er alles van (zie Lernhout&Hauspie of Beaulieu, KS-Superclub of de milieuboxen).

Internationaal gezien staan de standpunten van de Vlaamse neoconservatieven haaks op die van de regering-Verhofstadt. De *neocons* hebben

immers niets op met mensenrechten of een actieve buitenlandse politiek. In de kwestie van de oorlog in Irak stond CD&V vierkant achter de Amerikanen. Uit ideologische overwegingen en sympathie voor de neoconservatieve bloedbroeder Bush? Of uit platte berekening? Allicht woog het laatste zwaarder dan het eerste. Een "goede commerçant" zal alles, desnoods zijn schoonmoeder, in de etalage leggen. Dat geeft aan hoe moeilijk lucratieve handel en ethische wandel in deze kringen op elkaar afstembaar zijn.

Voor welke *baseline* kiezen de *neocons* in CD&V? Op dit moment zijn de contouren van hun project nog erg vaag. Ook al omdat dit project nog niet in beleidsdaden kon worden omgezet. Vorig jaar deed Yves Leterme bij zijn aantreden pogingen om zijn partij op de vier basiswaarden sociale rechtvaardigheid, belonen van inzet, eerbied voor eigendom en de Noord-Zuid-dialog⁹ te verankeren.¹⁰ Hij zette toen alvast ook hoog in op "het herstel van een aantal waarden. Eerlijkheid, rechtvaardigheid, waarheidsgetrouwheid. Als CD&V willen we een correcte koers varen. Helaas is dat niet sexy. Maar zo zijn we nu eenmaal. Wij willen waarden politiek vertalen."¹¹ De huidige christen-democratie klampt zich, aldus Leterme, niet meer graag vast aan instituties, zoals in het verleden is gebeurd, maar aan de waarden en normen. Leterme: "Decennialang hebben we onze daden geclaimd vanuit een zekere geloofs-overtuiging. Als je dan in een aantal ethische dossiers, maar ook in dossiers als armoedebestrijding of ontwikkelingssamenwerking, niet consequent handelt, dan creëer je een probleem van geloofwaardigheid. We waren berekende bestuurders die te weinig uiting gaven aan onze echte overtuiging. De CVP was een instituut. Net zoals de Kerk. Zo ontstaat onbehagen."¹²

Deze vage programmatische uitspraken deden toen al het vermoeden rijzen dat de ruk naar rechts een feit was. Het was nog even wachten op de vorming van de CD&V\N-VA-kiesalliantie. Maar ook toen bleef de conservatieve klare wijn in de kan. CD&V was bang, ondanks sterspeelster Vervotte, om met de flaminganten van Bourgeois de arbeiderskiezers van zich te vervreemden. De terugkeer van Jean-Luc Dehaene als lijsttrekker voor het Europees Parlement kwam dan ook goed uit. Met Dehaene zou men weer eens ouderwets populistisch kunnen scoren. Het programma deed er derhalve minder toe. Meer Vlaanderen en minder België, dat werd tenslotte

de *baseline* waaraan men alle kiezerswensen kon ophangen.

Een duurzame sociologische doorbraak forceren is echter wat anders dan tijdelijk wat ontevreden kiezers over de streep halen. Er staat immers meer dan dat op het spel. De politieke herverkeveling rechts van het midden heeft immers de vertering van het Vlaams Blok tot inzet. De clientèle van het Vlaams Blok integraal overnemen is voor CD&V onmogelijk. De rancuneuze arbeidersaanhang van het Blok ziet immers niets in deze wijwaterpissers. Geef die maar de klare taal van Filip Dewinter. Rest voor CD&V nog het "bruikbare" substraat van katholieke conservatieven en flaminganten waaruit het Vlaams Blok veel politiek personeel rekruteert. Deze lieden kan men na een ontwenningperiode integreren in een Rechtse Alliantie naar Italiaans model.¹³ Plannen of voorstellen in die richting bestaan. Ziener in deze is *coming man* Hendrik Bogaert uit Jabbeke.¹⁴ Een *Casa della Libertà* van Silvio Berlusconi ligt, aldus Bogaert, in het verschiet. Zonder daarbij ACW, Unizo en Boerenbond programmatisch volledig los te laten, wilde hij enkele jaren geleden al met de "waardevleugel" van Agalev en met de "groep-Bourgeois" een alliantie aangaan. Dat laatste is al gelukt. Wachten is nog op de overkomst van pater Luc Versteylen. Bogaerts plannen waren toen nog in personalistische mist gehuld als een streven "om het goede te doen" en "in de omgang open en eerlijk" zijn.¹⁵ Is dat echter voldoende om er Vlaanderen mee te gaan regeren?

NOTEN:

1. *De Standaard*, 28 en 29 juni 2003.
2. Leterme volgde vorig jaar na de rampzalig afgelopen verkiezingen van 18 mei 2003 partijvoorzitter Stefaan De Clerck op. Hij kreeg ruim 93 procent van de uitgebrachte stemmen. Dat zegt uiteindelijk weinig over zijn werkelijke populariteit, want slechts 20.083 van de meer dan 90.000 leden brachten hun stem uit. Opmerkelijk is dat de macht nu bij West-Vlamingen is terecht gekomen. In West-Vlaanderen bezit CD&V nog veel kiezers. Leterme staat symbool voor de modale West-Vlaamse middenstandszoon die heeft mogen studeren, een politieke carrière in de CVP opbouwde, in zijn streek is blijven hangen en omwille van een combinatie van al deze factoren oogt als een grijze muis in een te groot zondags pak.

3. Zoals de splitsing van het kiesarrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde, wat CD&V samen met een wolk van traditionele Vlaamse verenigingen en burgemeesters uit de Brusselse Rand nog vóór de verkiezingen van 13 juni 2004 eiste.
4. *De Standaard*, 28 en 29 juni 2003.
5. Deze perceptie ontstond nadat de media haar hadden ontdekt. Inge Vervotte werkte nog maar pas bij het ACV. Haar overgang naar CD&V had dus niets te maken met een verzuilde transfer, maar alles met het mediagebeuren.
6. Yves Leterme: "De losgeslagen economie tast de menselijkheid in de samenleving aan. We hebben daar goede voorstellen tegen, maar hebben die niet goed verkocht". *De Standaard*, 13 juni 2003.
7. Het model is hier uiteraard de weefmachinefabrikant *Pincanot* van de talrijke familie Steverlynck met 1.700 arbeiders uit het West-Vlaamse Ieper. Niet alle nichespe- lers voltooiden hun aanvankelijk succesverhaal, zoals Rudy Hageman met zijn *Real Software* moest ervaren.
8. De Engelse katholieke aristocraat Hilaire Belloc (1870-1953) werd door Leo Tindemans later vaker aangeduid als zijn grote leerstellige meester. In 1913 schreef hij *The Servile State* waarin hij waarschuwde tegen *statisme*. Hilaire Belloc, *The Servile State*, Introduction by Robert Nisbet, Indianapolis: Liberty Classics, 1977. Men kan, als we Nisbet moeten geloven, dit boek zien als een voorloper van F. A. Hayek, *The Road to Serfdom*, Londen: George Routledge & Sons, 1944.
9. *De Standaard*, 23 juni 2003. Deze vier speerpunten dekken een conservatieve lading. Niemand kan iets hebben tegen sociale rechtvaardigheid of tegen het terug op gang brengen van de inmiddels dode Noord-Zuid-dialoog. Probleem is natuurlijk dat het thema van loon naar werken en eerbied voor eigendom in de plooiën van de ideologie voor middenstanders valt. Leterme sprak zich trouwens in dat interview ook openlijk uit voor verruiming met de N-VA.
10. *De Standaard*, 13 juni 2003.
11. *De Standaard*, 14 september 2003.
12. Idem.
13. Dit moet een achterliggend motief zijn geweest voor Johan Weyts toen hij lid werd van het Comité Vreemdelingenstemrecht, een mantelorganisatie van het Vlaams Blok. Weyts werd prompt uit de CD&V-fractie in het Vlaams Parlement gezet, maar hij kreeg daarna vreemd genoeg clementie.
14. Dat ging gepaard met het wegdeemsteren van de broers Herman en Eric Van Rompuy. Eric Van Rompuy werd verweten dat hij als fractieleider in het Vlaams Parlement op alles schoot wat bewoog en daardoor geen consistente oppositie wist te voeren. Herman Van Rompuy behoort inmiddels tot een "vorige generatie" en is té ouderwets katholiek om nog acceptabel te zijn. Een meer populistische variant van hem is echter altijd welkom.
15. Hendrik Bogaert, *Het Huis van Jolien. Een nieuwe strategische positionering van de CVP*, zonder plaats [Jabbeke] en datum, blz. 77.